

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

НОРД ГАННА ЛЕОНІДІВНА

УДК 657: 332.2 (043.3)

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Житомир - 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному університеті «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Євдокимов Віктор Валерійович
Державний університет «Житомирська політехніка», ректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Зоріна Олена Анатоліївна
Національна академія статистики,
обліку та аудиту,
професор кафедри обліку та оподаткування

доктор економічних наук, доцент
Мельниченко Олександр Віталійович
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
професор кафедри економіки підприємства,
обліку і аудиту

доктор економічних наук, доцент
Саух Ірина Василівна
Національний авіаційний університет,
Завідувач кафедри міжнародного туризму
та країнознавства

Захист відбудеться “18” грудня 2019 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Державному університеті «Житомирська політехніка» за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Чуднівська 103, конференц-зала (2 поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного університету «Житомирська політехніка» за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Чуднівська 103.

Автореферат розісланий “18” листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
д. е. н., проф.

О. А. Лаговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Від рівня фінансової безпеки окремого підприємства та підприємств певної галузі, зокрема промисловості, залежить рівень інвестиційної привабливості держави. Сьогодні питання інвестиційної привабливості України має вкрай важливе значення та потребує зміни формату управління фінансовою безпекою підприємств. Це пов'язано із тим, що за даними Європейської бізнес-асоціації¹, індекс інвестиційної привабливості України знизився до рівня 2016 р. Так, на сьогоднішній день даний показник дорівнює 2,85 балам (максимальне значення - 5 балів), що нижче від показника попереднього періоду на 0,22 бали. Зауважимо, що на рівень фінансової безпеки вагоме значення має зовнішнє середовище, що вимагає мобілізувати внутрішні ресурси для управління господарською діяльністю. Щодо зовнішнього середовища то варто зазначити, що Україна займає 147 місце зі 180 країн у рейтингу економічних свобод². Це вказує, що сучасний бізнес в Україні знаходиться в жорстких умовах зовнішнього середовища, що вимагає від управління уваги до рівня фінансової безпеки.

В таких умовах зростає роль та значення економічного аналізу як інформаційної підсистеми, що дозволяє оцінити рівень фінансової безпеки підприємства для різних учасників економічних відносин. Економічний аналіз є особливою системою генерування інформації про економічний потенціал підприємства та його важливу складову – фінансову безпеку. Сучасні теорія та методологія економічного аналізу не в повній мірі дозволяє генерувати інформацію, яка потрібна користувачам для прийняття рішень. Зауважимо, що спектр інформаційних потреб та склад користувачів є різноманітним, а тому система економічного аналізу має бути динамічною та мінливою до особливостей внутрішнього та зовнішнього середовища. Те, що діюча система економічного аналізу не в повній мірі відповідає сучасним є об'єктивною ознакою, адже розвиток економічних відносин та їх властивостей значно прискорився на початку ХХІ ст.

Становлення та розвиток національної школи економічного аналізу пов'язана із науковим доробком вітчизняних вчених, докторів економічних наук: Є.В. Мниха, І.Д. Фаріона, В.К. Савчука, І.Д. Лазаришиної, О.В. Олійник, О.А. Зоріної, Л.О. Примостки, І.М. Парасій-Вергуненко, О.М. Галенко, Т.М. Ковальчук, І.В. Саух. Питання розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління безпекою підприємства, ризиками різних рівнів та видів були викладенні в працях Л.В. Гнилицької, Д.О. Грицишена, В.М. Дибби, В.В. Євдокимова, І.В. Жиглей, Р.О. Костирка, А.С. Крутової, О.А. Лаговської, С.Ф. Легенчука, О.В. Мельниченка, О.О. Нестеренко, О.О. Осадчої, Н.Л. Правдюк, М.В. Реслер, Т.О. Тарасової, та інших. Серед зарубіжних вчених досліджуване питання були викладенні в працях:

¹ Топ-менеджери погіршили оцінку інвестпривабливості України. URL: <https://eba.com.ua/top-menedzhery-pogirshyly-otsinku-investprivablyvosti-ukrayiny/>

² Рейтинги стран. URL: <https://www.heritage.org/index/ranking>

Вчені присвятили свої праці розвитку теорії та методології економічного аналізу та визначили напрями розвитку організаційно-методичних положень аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємств. Проте ряд проблем залишилися поза увагою вчених. Зокрема, сьогодні актуалізують питання розширення теоретичного підґрунтя економічного аналізу в системі фінансової безпеки підприємств, обґрунтування сучасного стану фінансової безпеки, визначення напрямів розвитку організаційно-методологічного забезпечення управління фінансовими результатами як складової фінансової безпеки, розробка інноваційних методик аналітичної оцінки валютних ризиків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до тематики науково-дослідних робіт Державного університету «Житомирська політехніка». Так, зокрема, в межах теми: «Розробка рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку і аналізу в інтегрованій системі управління великими промисловими підприємствами» (номер державної реєстрації 0114U001257) розроблено методичні положення економічного аналізу фінансових результатів промислових підприємств; в межах теми: «Розвиток облікового забезпечення документообігу та підвищення якості системи бухгалтерського обліку в частині формування звітності» (номер державної реєстрації 0119U002085) запропоновано інноваційні підходи до аналітичної оцінки валютних ризиків.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних підходів та організаційно-методологічних положень економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств. Поставлена мета обумовила вирішення таких завдань:

- визначити сучасний стан розвитку аналітичних досліджень в Україні та обґрунтувати напрями теоретичного підґрунтя розвитку організаційно-методологічних положень економічного аналізу;
- обґрунтувати складові фінансової безпеки промислових підприємств з метою ідентифікації ключових напрямів економічного забезпечення;
- розвинути об'єктну складову економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств;
- обґрунтувати розвиток теоретико-методологічних положень економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств;
- здійснити оцінку сучасного стану фінансової безпеки промислових підприємств за такими складовими як: ділова активність, фінансова стійкість, ліквідність та рентабельність;
- оцінити сучасні підходи до формування обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами як ключового об'єкту фінансової безпеки промислових підприємств;

– обґрунтувати механізм формування обліково-аналітичної системи управління фінансовими результатами;

– розробити організаційно-методичні положення до економічного аналізу фінансових результатів та здійснити їх оцінку на прикладі вітчизняних підприємств;

– апробувати інноваційний механізм формування аналітичної системи управління фінансовими результатами;

- обґрунтувати теоретично-методичне значення аналізу валютних ризиків в системі управління фінансовою безпекою підприємства;

- розробити організаційні аспекти аналізу в процесі управління на етапі ідентифікації валютних ризиків;

- розвинути методичне забезпечення аналізу валютних ризиків в частині застосування методів управління валютними ризиками;

Об'єктом дослідження є система економічного аналізу як складова управління фінансовою безпекою підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні положення розвитку економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою підприємств.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступають загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання явищ і процесів у системі економічного аналізу та управління фінансовою безпекою. Для оцінки сучасного стану та напрямів формування національної школи економічного аналізу було використано наступні методи дослідження: бібліометричний, аналізу та синтезу, історичний та логічний (параграф 1.1). Історичний та логічний метод пізнання, методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу використано для обґрунтування сутності та властивостей фінансової безпеки, визначення місця економічного аналізу в управлінні ризиками та загрозами господарській діяльності (параграфи 1.2 та 1.3). Методи статичного спостереження використані для оцінки сучасного стану фінансової безпеки промислових підприємств України в частині фінансової стійкості (параграф 2.1), ділової активності (параграф 2.2), рентабельності та ліквідності (параграф 2.3). Для обґрунтування теоретико-методологічних положень економічного аналізу фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою промислових підприємств використано методи індукції та дедукції, аналізу і синтезу, теоретичного узагальнення, групування та узагальнення (параграф 3.1). Розробка методологічних положень економічного аналізу фінансових результатів та їх місце в ідентифікації складових потенціалу підприємств здійснена із застосуванням методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, моделювання та узагальнення (параграфи 3.2 та 3.3). Визначено теоретико-методичне значення економічного аналізу валютних ризиків в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств через використання методів групування, моделювання, узагальнення, аналізу та

синтезу (параграф 4.1). Використання методів індукції та дедукції, аналізу та синтезу, абстрагування, групування, узагальнення та аналогії дозволило розробити організаційно-методологічні положення економічного аналізу валютних ризиків, зокрема визначення валютного ризику, оцінки валютної ефективності, оцінки ефективності використання зовнішніх методів управління валютними ризиками (параграфи 4.2 та 4.3)

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографії, наукові статті, доповіді вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем розвитку економічного аналізу, фінансової безпеки та управління ризиками); офіційні документи (нормативні акти України та інших країн світу з питань організації та методики економічного аналізу, офіційні матеріали органів законодавчої та виконавчої влади, міжнародні та національні концепції та стратегії розвитку); статистичні джерела (звіти й офіційні дані Державної служби статистики України та Державної фіскальної служби України); дані фінансової та статистичної звітності підприємств; довідкові та інформаційні видання професійних організацій України та інших країн світу, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретико-методологічних засад та в розробці практичних рекомендацій з удосконалення економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств. Основні положення новизни полягають в наступному:

вперше одержано:

- модель модифікації економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств, яка передбачає обґрунтування вихідних положень економічного аналізу (мета, об'єкт та предмет), ідентифікацію напрямів трансформації елементів системи аналітичного супроводу прийняття управлінських рішень; визначення пріоритетних об'єктів управління та обґрунтування напрямів трансформації методологічного інструментарію ;

– організаційно-методологічні положення економічного аналізу валютної ефективності як складової фінансової безпеки промислового підприємства через: розробку порядку визначення валютної ефективності експортно-імпортних операцій; формування методичного інструментарію оцінки ефективності використання валютних застережень; обґрунтування модифікації методу розрахунку ефективності хеджування (метод доларової компенсації); розробки методики аналізу ефективності використання зовнішніх методів управління ризиками. Це дозволяє не лише визначити валютні умови операцій, а також встановити необхідність зміни іноземної валюти або відмови від реалізації конкретних операцій, які не приносять запланованої вигоди;

удосконалено:

- методологічні положення економічного аналізу економічного потенціалу як сфери управління фінансовою безпекою промислового підприємства через розробку інтегрального показника, що передбачає оцінку фінансового,

виробничого, кадрового та маркетингового потенціалу. Це дозволяє оцінити ефективність діяльності та виявити можливі резерви підвищення рівня фінансової безпеки промислового підприємства;

- організаційно-методичні положення економічного аналізу фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою промислового підприємств в частині оцінки розвитку та рентабельності підприємства, що передбачає сукупність аналітичних процедур з дослідження руху грошових коштів та оцінки рентабельності в розрізі дохідних, витратних та ресурсних показників;

- процедуру застосування факторного аналізу до оцінки впливу фінансових результатів на економічний потенціал промислового підприємства. Розроблена факторна модель дозволяє виявити вплив фінансових результатів на різні види економічного потенціалу та сформулювати уявлення про рівень фінансової безпеки підприємства користувачами результатів економічного аналізу;

- документальний супровід та процедури формування інформаційного забезпечення аналітичного дослідження фінансових результатів з позиції формування економічного потенціалу як сфери управління фінансовою безпекою промислового підприємства. В частині документального супроводу розроблено сукупність робочих документів аналітика, а в частині інформаційного супроводу обґрунтовано напрями формування внутрішньої та трансформації фінансової звітності;

- теоретичні положення аналітичного забезпечення управління валютними ризиками промислового підприємства через дослідження об'єктних властивостей та розробку: 1) інформаційних каналів комунікаційної взаємодії валютної політики з товарною та фінансовою політиками; 2) механізму формування валютної політики підприємства; 3) методів управління валютними ризиками залежно від етапу здійснення зовнішньоекономічних операцій; 4) критеріїв вибору інструментів для управління валютними ризиками в короткотерміновому періоді. Це дозволило ідентифікувати властивості валютних ризиків та операцій з управління ними як об'єкту економічного аналізу, що характеризує рівень фінансової безпеки підприємства;

- організаційні аспекти аналізу процесу ідентифікації валютних ризиків в частині окреслення об'єкту, предмету та завдань аналізу валютних ризиків, розробки документального забезпечення (умови і карти валютних ризиків, розрахунок валютної позиції підприємства, карти вимірювання валютного ризику – розрахунок показника VAR), що забезпечує отримання достовірної та своєчасної інформації задля ефективного управління діяльністю підприємства;

- методичне забезпечення аналізу валютних ризиків через ідентифікацію етапів застосування методів аналізу (кореляційно-регресійний аналіз, валютна ефективність операцій експорту та імпорту, ефективність методів управління валютними ризиками), що забезпечує отримання запланованих доходів і витрат за зовнішньоекономічними операціями;

дістало подальший розвиток:

- понятійний апарат аналізу фінансової безпеки підприємств через послідовне опрацювання її змістовного наповнення і складу аспектичних детермінант і факторів, що, з урахування системного та процесуально-діяльнісного підходів, уможливило обґрунтувати та запропонувати комплексне визначення терміну фінансова безпека підприємства як певний стан фінансової системи підприємства, що уможливлює безперервний розвиток його ефективної діяльності і який досягається сукупністю заходів технологічного характеру в процесі відповідної діяльності, спрямованої на забезпечення стабільності фінансового стану та захисту фінансових інтересів через: вивчення зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на систему з метою мінімізації загроз та синергізації сприятливих подій; виявлення та попередження ризиків в часі і просторі; оптимізацію складу і структури внутрішніх детермінант-об'єктів господарської діяльності підприємств. Це уможливить акцентування в процесі аналізу причинно-наслідкових та елементарно-структурних компонентів, сприяючи підвищенню результативності та ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення системи фінансового управління підприємствами;

- теоретичні положення економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислового підприємства в частині ідентифікованих передумов розвитку його організації та методології, що включають сукупність факторів впливу на фінансову безпеку та розроблену класифікацію фінансової безпеки;

– оцінка сучасного стану економічного аналізу як функціональної економічної науки в частині ідентифікації рис та властивостей формування та розвитку національної школи економічного аналізу. Ідентифіковано напрями розширення наукового знання в працях вчених-аналітиків в сфері теорії, методології та методики, організації та професійної діяльності. Це дозволило сформулювати комплексне уявлення про стан системи економічного аналізу та напрями її адаптації до управління фінансовою безпекою промислових підприємств;

- обґрунтування необхідності та важливості здійснення аналітичної роботи щодо оцінки результатів діяльності підприємств в контексті управління фінансовою безпекою промислових підприємств через ідентифікацію економічних цілей користувачів фінансової інформації та їх потреб у результатах аналізу діяльності підприємства, що дозволило встановити неоднозначність виявлених підходів щодо визначення напрямів, етапів та основних показників економічного аналізу фінансових результатів та визначити напрями формування організаційно-методологічних положень економічного аналізу фінансових результатів як складової економічного потенціалу промислового підприємства та сфери управління фінансовою безпекою;

- теоретичне обґрунтування економічного аналізу валютних ризиків в процесі реалізації методів управління ними, які є інструментами валютної

політики підприємства, що забезпечує підвищення ефективності організації та планування доходів і витрат від зовнішньоекономічних операцій;

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретико-методологічні та практичні положення і розробки з удосконалення економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств було доведено до рівня конкретних рекомендацій для покращення процесів управління державних органів, а також для удосконалення підготовки кадрів. Результати дослідження можуть бути використані суб'єктами господарювання, органами державної влади, закладами вищої освіти. У практичну діяльність впроваджено такі основні пропозиції та рекомендації:

– на державному рівні:

- пропозиції щодо аналітичного забезпечення статичних розрахунків в частині валютних коливань, валютних ризиків та фінансових результатів промислових підприємств (Головне управління статистики в Житомирській області, довідка № 783 від 01.10.2019 р.);

- результати оцінки економічного потенціалу промислових підприємств в контексті формування стратегії розвитку промисловості району (Бердичівська районна Рада, довідка № 496 від 21.01.2019 р.);

– на рівні суб'єктів господарювання:

- рекомендації щодо документального супроводу та інформаційного забезпечення аналітичних процедур щодо оцінки ефективності управління фінансовими результатами (ТОВ «ЮПІДЖІ», довідка № 539 від 10.01.2019 р.);

- рекомендації щодо економічного аналізу економічного потенціалу як сфери управління фінансовою безпекою промислового підприємства через застосування розробленого інтегрального показника, що передбачає оцінку фінансового, виробничого, кадрового та маркетингового потенціалу ПП «УКРПАЛЕТСИСТЕЕМ», довідка № 407 від 17.09.2019 р.);

- пропозиції з удосконалення порядку оцінки валютної ефективності управління фінансовою безпекою підприємства та методики аналізу ефективності використання зовнішніх методів управління ризиками (ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», довідка № 015/1337 від 15.07.2019 р.);

– на рівні закладів вищої освіти: пропозиції з удосконалення структури та змісту навчальних дисциплін таких як: «Фінансовий облік», «Економічний аналіз (загальна теорія)», «Аналітичне забезпечення фінансових розрахунків», «Економічний аналіз» впроваджені в навчальний процес при підготовці фахівців за освітніми ступенями бакалавра та магістра за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» та 073 «Менеджмент» (Державний університет «Житомирська політехніка», довідка № 44-24.00/108 від 15.09.2019 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, що містяться в роботі, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано ідеї та пропозиції, які є результатом індивідуальної роботи здобувача. Внесок автора в праці, які опубліковані в

співавторстві, визначено в переліку основних публікацій за темою дисертації і полягає у дослідженні комплексу питань, пов'язаних з розвитком теоретичних та методологічних положень, а також з розробкою практичних рекомендації щодо економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на 9 міжнародних та всеукраїнських наукових, науково-методичних та науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [32-40].

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 43 наукових праць загальним обсягом 121,8 друк. арк. (особисто автора – 64,58 друк. арк.), з яких 4 монографії; 27 статей у наукових виданнях (5 – у періодичних наукових виданнях інших держав; 17 – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 5 – у наукових фахових виданнях України); 9 тез доповідей на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях; 3 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 360 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 54 таблиці, 55 рисунків, 10 додатків на 84 сторінках. Список використаних джерел нараховує 320 найменувань і розміщений на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми дисертаційної роботи, проаналізовано стан вивчення проблеми за цим напрямом, відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та інформаційну базу дослідження, розкрито наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження та структуру дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні положення економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств»** досліджено теоретичні основи економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств.

Формування науки економічного аналізу в Україні на початку ХХ ст. відбувалося в умовах динамічного розвитку ринкових відносин при відкритості національної економіки та розвитку її місця в міжнародній економічній системі. Проаналізовані нами дисертаційні дослідження фундаторів національної наукової школи економічного аналізу вказують на багатогранність економічного аналізу як сфери наукового пізнання. Характеризуючи економічний аналіз як сферу наукового пізнання, варто наголосити на різносторонності вихідних положень наукових досліджень вітчизняних вчених, зокрема:

1) об'єктом дослідження проблем економічного аналізу може виступати власне як система економічного аналізу суб'єктів, так і його теорія та практика.

В окремих дослідженнях об'єктом визначено фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання;

2) предметом наукових досліджень виступали теорія, методологія, організація та практика економічного аналізу. Проте при формуванні предмету дослідження вчені використовували різні тлумачення об'єкту, зокрема теоретичні, організаційні, методологічні, практичні аспекти (або положення, або засади, або проблеми);

3) основний науковий результат полягав в розвитку складових, які окреслені предметом наукового дослідження, що дозволило розвинути наукове знання економічного аналізу в сфері теорії, методології та організації.

Складність визначення вихідних положень економічного аналізу як сфери наукового пізнання полягає в тому, що економічний аналіз можна розглядати як окрему функціональну науку або ж як окремий метод наукового пізнання економічних явищ. В тому та іншому аспекті все належатиме від мети наукового дослідження. Адже і при вивченні економічного аналізу як сфери наукового пізнання, так і як методу наукового пізнання, економічний аналіз розглядається як інструмент вивчення (пізнання) економічних явищ. В першому випадку для цілей практики управління фінансово-господарською діяльністю, а в іншому для цілей наукового пошуку.

Об'єктом економічного аналізу як науки (наукового пізнання) є система економічного аналізу суб'єктів господарювання або її окремі складові або її інструментарій, що використовується різними учасниками управлінського процесу (наприклад аналітичні процедури в аудиті). Об'єктом економічного аналізу як практичної діяльності є фінансово-господарська діяльність або її окремі складові суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм, розмірів та галузей національної економіки (бюджетні організації, виробничі підприємства, торговельні компанії, компанії сфери послуг).

Щодо предмету економічного аналізу як сфери наукового пізнання варто наголосити, що при використанні понять «аспект», «положення» або «засади», варто виходити з мети наукового дослідження. Так, при використанні поняття аспект, необхідно тлумачити його з двох позицій: як властивості, атрибуту, характеристики об'єкту наукового дослідження або ж точку зору, щодо якої відбувається сприйняття об'єкту дослідження вченим, що унеможливило їх застосування при формуванні предмету наукового дослідження теорії, методології та організації економічного аналізу. Адже аспекти можна використовувати лише при певних обмеженнях наукового дослідження предметом теорії, методології та організації. Так, аспектом дослідження можуть виступати такі обмеження як «в умовах ризику», «в мовах інституційних змін», «в умовах ринкової економіки», що характеризує особливі властивості, атрибути та характеристики теорії, методології та організації економічного аналізу.

Поняття засади, зазвичай, характеризує принципові положення того чи іншого явища, а тому не може бути застосований в цілому до теорії, методології

або організації економічного аналізу. В свою чергу, поняття положення найбільш повно відповідають предмету наукового дослідження системи економічного аналізу оскільки являють собою сукупність тверджень, правил, законів з певного питання, зокрема теорії, методології та організації економічного аналізу. Саме тому конкретизація в предметі положення, що характеризують певний бік об'єкту наукового пізнання, в подальшому визначатиме результати наукового дослідження, що полягатимуть в розробці нових або удосконаленні та розвитку існуючих теоретичних, методологічних, організаційних положень економічного аналізу.

Мінливість як властивість економічного аналізу полягає в тому, що трансформація має відбуватися як на методологічному рівні – зміна існуючих інструментів та формування нових, так і на суб'єктному – розвиток професійних компетентностей аналітика, формування етичних положень та зміна його місця в системі управління та об'єктному – дослідження об'єкту управління з позиції його властивостей, їх зміни та взаємозв'язку із іншими. Виходячи із зазначеного, система економічного аналізу має багатоаспектний прояв в системі управління та займає особливе місце в інформаційному моделюванні механізмів забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Варто зауважити, що на багатогранності економічного аналізу наголошують фундатори вітчизняної аналітичної науки, основні риси якої сформувалися на зламі століть, економічних епох, технологічних проривів та політико-правових трансформацій. Інноваційність науки економічного аналізу може відбуватися за трьома шляхами: по-перше, нові теоретико-методологічні та організаційні положення за існуючими об'єктами; по-друге, адаптація існуючих теоретико-методологічних та організаційних положення до нових об'єктів; по-третє, нові теоретико-методологічні та організаційні положення за новими об'єктами. Всі дисертаційні роботи вітчизняних вчених з питань економічного аналізу відповідають тому чи іншому шляху.

Визначено риси становлення національної наукової школи економічного аналізу та специфіку розвитку економічного аналізу як науки (сфери наукового пізнання), що є фундаментом розвитку його теорії та методології в забезпеченні фінансової безпеки підприємства.

В умовах активного долучення України до євроінтеграційних процесів на тлі процесів глобалізації та системних кризових явищ, які з одного боку характеризуються диверсифікацією векторів фінансових потоків, прискоренням руху капіталу, розширенням меж фінансової діяльності, формуванням глобального фінансового ринку, а з іншого – глибоким розладом вітчизняної системи фінансів, значною участю міжнародних фінансових організацій в її модернізації роль фінансової безпеки важко недооцінити.

В контексті опрацювання поняття “фінансова безпека підприємств” в якості об'єкту аналізу необхідним є максимальне охоплення всіх елементів цього поняття для кінцевого випрацювання комплексної методики аналізу власне

аналізу фінансової безпеки підприємств. Під фінансовою безпекою підприємства запропоновано розуміти певний стан фінансової системи підприємства, що уможлиблює безперервний розвиток його ефективної діяльності підприємства, і який досягається сукупністю заходів технологічного характеру в процесі відповідної діяльності спрямованих на забезпечення стабільності фінансового стану та захисту фінансових інтересів підприємства. Відповідний рівень фінансової безпеки промислового підприємства досягається через: вивчення зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на систему з метою мінімізації загроз та синергізації сприятливих подій; виявлення та упередженню ризиків в часі і просторі; оптимізацію складу і структури внутрішніх детермінант-об'єктів господарської діяльності промислових підприємств.

На розбудову теоретичних засад фінансової безпеки підприємств опрацьовано її властивості шляхом формування класифікацій останньої (включає 10 класифікаційних ознак) та чинників-загроз (включає 25 класифікаційних ознак), що уможливить проведення всеохоплюючого комплексного аналізу фінансової безпеки підприємств з урахування усієї множини факторів впливу.

В контексті управління фінансовою безпекою промислового підприємства було розроблено комплексну теоретичну модель економічного аналізу, яка передбачає: 1) обґрунтування вихідних положень економічного аналізу (мета, об'єкт та предмет); 2) ідентифікацію напрямів трансформації елементів системи аналітичного супроводу прийняття управлінських рішень; 3) визначення пріоритетних об'єктів управління; 4) обґрунтування напрямів трансформації методологічного інструментарію. В частині вихідних положень економічного аналізу було обґрунтовано наступний зміст понять: мета економічного аналізу – формування комплексного аналітичного забезпечення про стан фінансової безпеки промислового підприємства, яке передбачає визначення причинно-наслідкових зв'язків щодо окремих складових та об'єктів управління, а також ідентифіковані резерви підвищення рівня релевантної до ризиків. Об'єктом економічного аналізу виступає господарська діяльність підприємства в контексті її автономності та безперервності зважаючи на ризики внутрішнього та зовнішнього середовищ. Предметом економічного аналізу є причинно-наслідкові зв'язки щодо стану фінансової безпеки промислового підприємства загалом та ризикових об'єктів зокрема.

За результатами дослідження було обґрунтовано склад об'єктів управління фінансовою безпекою та визначено пріоритетні з них, які є найбільш мінливими до ризиків та суттєвими з точки зору оцінки рівня фінансової безпеки. До таких об'єктів віднесено: фінансові результати як складову економічного потенціалу підприємства та валютні ризики як найвагомійший детермінант для господарської діяльності вітчизняних підприємств. За визначеними пріоритетними об'єктами обґрунтовано напрями трансформації методологічного інструментарію, а саме: в частині фінансових результатів – розробка аналітичних процедур, які

дозволяють оцінити економічний потенціал промислового підприємства як основи його безперервної діяльності; в частині валютних ризиків – здійснювати оцінку зовнішнього середовища в контексті зміни курсу валют, що визначає мінливість господарської діяльності до економічного розвитку країни.

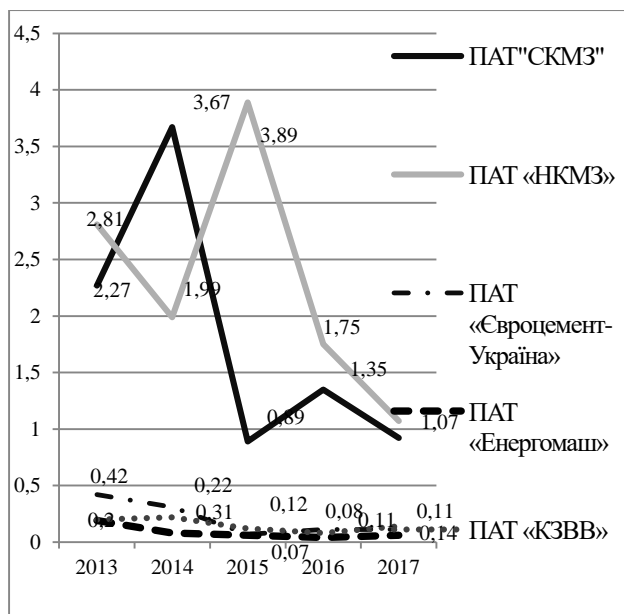
В другому розділі «**Аналітична оцінка сучасного стану фінансової безпеки промислових підприємств України**» здійснено оцінку сучасного стану фінансової безпеки промислових підприємств із використанням аналітичного інструментарію за такими складовими як фінансова стійкість, ділова активність, ліквідність та рентабельність, що дозволило виявити критичні точки та сформулювати напрями їх подолання.

Функціонування промислових підприємств як одних із важливих елементів розвитку країни підпадає під вплив економічних та політичних змін, що утворюють нестабільне зовнішнє середовище, яке вимагає своєчасного обрахунку дій задля мінімізації операційних та фінансових ризиків. В роботі здійснено оцінку рівня фінансової безпеки в контексті класичних показників фінансового стану промислового підприємства за напрямками: фінансова стійкість, ділова активність, ліквідність та рентабельність. Об'єктом дослідження виступали вітчизняні промислові підприємства, які показують найбільш динамічний розвиток та є бюджетоутворюючими для міст їх розміщення: ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» (далі – ПАТ «СКМЗ»), ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» (далі – ПАТ «НКМЗ»), ПАТ «Євроцемент-Україна», ПАТ «Енергомашспецсталь» та ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» (далі – ПАТ «КЗВВ»).

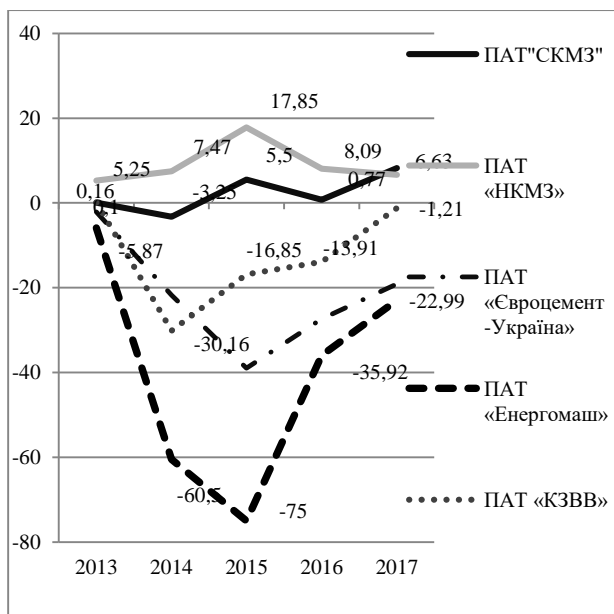
Ідентифіковано основні проблеми забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки в частині ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості та ділової активності. Наведені показники характеризують фінансову привабливість, проте в процесі дослідження вони висвітлили існуючу фінансову нестабільність досліджуваних промислових підприємств. Найбільш вагомими показниками відображені (рис. 1). В цілому стан фінансової безпеки досліджуваних великих промислових підприємств вказує на наступне:

- ліквідності. Дослідження ліквідності великих промислових підприємств, показує тенденцію до стрімкого зниження та свідчить, що наявні грошові кошти, високоліквідні цінні папери і дебіторська заборгованість до короткострокових зобов'язань не може бути реалізована і звернена в готівку в бажаних обсягах, а це в свою чергу знижує рівень фінансової безпеки підприємства;

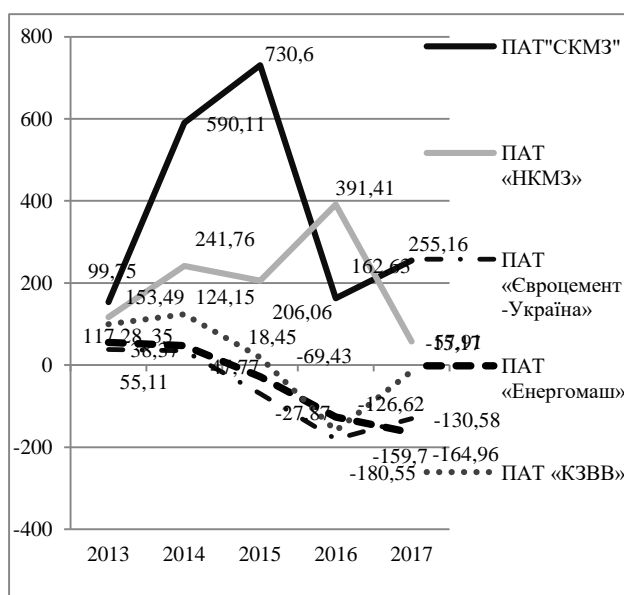
- рентабельності. Результат аналізу рентабельності капіталу (активів) за чистим прибутком за досліджуваний період відобразив, що більшість досліджуваних великих промислових підприємств мають незадовільний показник прибутковості, тобто чистої виручки підприємства, яка залишається після вирахування всіх можливих витрат. За рахунок наведеного показника відображається привабливість підприємства для інвестування.

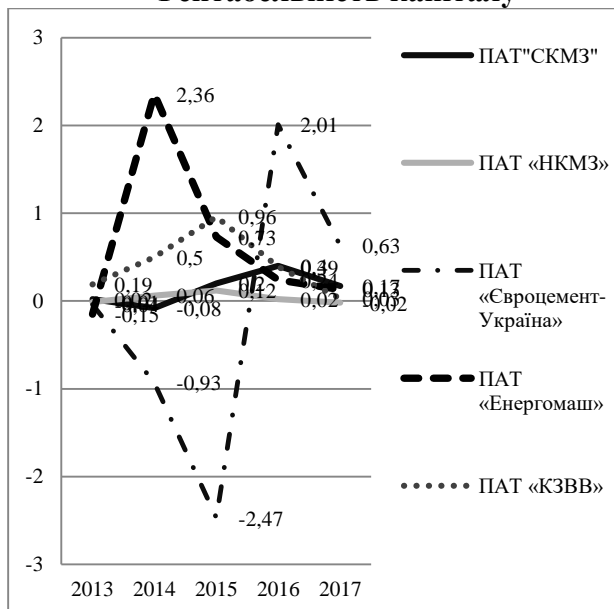
Швидка ліквідність

Рентабельність капіталу

Період фінансового циклу

Стійкість економічного зростання

Рис. 1. Результати оцінки основних показників фінансового стану промислових підприємств

- фінансової стійкості. Аналіз стійкості економічного зростання є невід'ємною частиною дослідження, який відображає частку зростання власного капіталу. Протягом досліджуваного періоду найбільш високе значення коефіцієнту економічного зростання ПАТ «Енергомашспецсталь». Інші досліджувані підприємства, крім ПАТ «Євроцемент-Україна», знаходились на одному рівні зростання, що свідчить про бажання залишитись на ринку не втративши конкурентні позиції. ПАТ «Євроцемент-Україна» є нестабільним промисловим підприємством з боку економічного зростання. Різкі зміни свідчать про наявність значних фінансових проблем, негативне значення яких може бути викликано дивідендною політикою підприємства чи наявністю великої кількості виробничих витрат.

У частині дослідження за всіма вищенаведеними показниками найбільш фінансово стабільними та з високим рівнем фінансової безпеки є ПАТ «НКМЗ» та ПАТ «СКМЗ». Підприємства мають тенденцію падіння коефіцієнтів по всіх показниках, проте це значення не було критичним. Ситуація на ПАТ «Євроцемент-Україна», ПАТ «Енергомаш» та ПАТ «КЗВВ» перебуває в незадовільному стані, що підтверджено всіма досліджуваними показниками і свідчить про відсутність грошових та інших ліквідних активів. Результатом цього є ризик не погашення поточних зобов'язань.

Розрахункові дані дозволяють стверджувати, що на досліджуваних підприємствах існують проблеми в політиці розподілу прибутку в контексті розвитку підприємств, оскільки спостерігається загальна тенденція до зменшення коефіцієнту реінвестування прибутку та коефіцієнту стійкості економічного зростання. Це також визначає потребу в розробці інноваційних організаційно-методичних положень економічного аналізу як фінансових результатів та як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою.

Сучасний стан промислових підприємств перебуває під впливом зовнішніх факторів, які сприяють стрімкому падінню всіх досліджуваних підприємств. Отримані результати не відповідають нормативам та вимагають перегляду політики формування виробничого процесу на підприємствах та збільшення грошових коштів за рахунок комерційного кредитування. Насамперед отримати бажаний результат можливо за рахунок активізації державних програм промислової підтримки, адже без активних економічних зрушень на макрорівні промисловість самостійно не зможе подолати проблеми, які є на сьогодні, та не зможе забезпечити задовільну фінансову стійкість.

В третьому розділі **«Механізм формування аналітичної системи управління фінансовими результатами як складової фінансової безпеки підприємства»** обґрунтовано теоретико-методологічні та організаційні положення економічного аналізу фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансової безпекою великих промислових підприємств в умовах євроінтеграційних процесів.

Обґрунтовано необхідність та важливість здійснення аналітичної роботи щодо оцінки результатів діяльності підприємств. Зважаючи на вивчення економічних цілей користувачів фінансової інформації та їх потреб у результатах аналізу діяльності підприємства, встановлено неоднозначність виявлених підходів щодо визначення напрямків, етапів та основних показників економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. З огляду на це, сформовано комплексну систему економічного аналізу оцінки результатів діяльності підприємства з урахуванням інформаційних потреб різних стейкхолдерів та визначено місце економічного аналізу фінансових результатів в структурі загальної оцінки фінансової безпеки.

Запропоновано систему комплексного аналізу діяльності підприємства, що включає наступні напрями: аналіз фінансових результатів; аналіз економічного потенціалу підприємства; аналіз розвитку та результативності підприємства; та оцінка ефективності діяльності суб'єкта господарювання є універсальною та може застосовуватися на різних підприємствах, незалежно від галузі та форми їх функціонування. Це в свою чергу дозволяє комплексно оцінити підсумки роботи підприємства, виявити причини відхилень від запланованих показників, а також резерви підвищення результативності діяльності, що, як наслідок, використовуватиметься як базис для прийняття раціональних, оптимальних та ефективних управлінських рішень. Також результати аналізу за сформованими напрямками можуть бути використані як основа для формування стратегії розвитку підприємств та розробки конкретних тактичних кроків її реалізації, адже деталізовано характеризують діяльність суб'єкта господарювання із урахуванням суттєвих аспектів його діяльності. Розробка інформаційно-методичного забезпечення запропонованої комплексної системи економічного аналізу результатів діяльності підприємства здійснюватиметься в наступному параграфі.

Дослідивши питання організаційно-методичного забезпечення економічного аналізу фінансових результатів було обґрунтовано доцільність здійснення даної аналітичної роботи в розрізі наступних напрямів з урахуванням потреб зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів: аналіз розвитку та результативності діяльності; аналіз фінансових результатів; аналіз економічного потенціалу підприємства та оцінка ефективності діяльності. В частині аналізу розвитку та результативності діяльності запропоновано здійснювати оцінку руху грошових коштів в частині залишку грошових коштів, їх отримання, витрачання та визначення грошового потоку. З метою здійснення такої аналітичної роботи запропоновано робочий документ аналітика з аналізу руху грошових коштів із зазначеним інформаційним забезпеченням такої оцінки. В свою чергу, в частині аналізу розвитку та результативності, запропоновано розраховувати коефіцієнт стійкості економічного зростання за періоди з метою визначення динаміки його зміни та причин відхилень задля прийняття відповідних управлінських рішень щодо підвищення даного показника.

Доведено, що якісна аналітична оцінка стійкості економічного зростання буде забезпечена із використанням методики факторного аналізу, в частині якої необхідно дослідити коефіцієнт стійкості економічного зростання та виявити фактори впливу на результативний показник. Натомість, в напрямку аналізу фінансових результатів запропоновано оцінювати динаміку та структуру фінансових результатів в розрізі видів діяльності. Для забезпечення такого аналізу запропоновано форму робочого документу аналітика із зазначенням інформативної частини аналітичної роботи. В свою чергу, окрім зазначеного, в напрямку оцінки фінансових результатів, доцільно здійснити аналіз показників рентабельності та факторний аналіз рентабельності

операційної діяльності. В частині аналізу показників рентабельності розроблено форму робочого документу аналітика та його інформаційне забезпечення та запропоновано здійснювати оцінку рентабельності шляхом розрахунку дохідних, витратних та ресурсних показників за декілька періодів з метою встановлення причин відхилень та прийняття, на основі результатів аналітичної роботи, управлінських рішень, що будуть сприяти підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

З метою встановлення факторів впливу на показник рентабельності операційної діяльності, зважаючи на значення даного виду діяльності в структурі підсумків функціонування підприємства, запропоновано багатофакторну модель коефіцієнта рентабельності операційної діяльності. Дана модель є результатом розширення традиційної формули коефіцієнту рентабельності операційної діяльності та дозволяє оцінити вплив окремо кожного із шести факторів на результативний показник. Що стосується аналізу економічного потенціалу, то в першу чергу слід зазначити, що дана категорія є складною і можливість її оцінки є трудомістким процесом. Зважаючи на це, шляхом використання показників фінансової звітності та їх нормалізації було розроблено інтегровані показники оцінки окремих складових економічного потенціалу: виробничого потенціалу, фінансового потенціалу, кадрового потенціалу та маркетингового потенціалу. На основі інтегрованих значень показників складових економічного потенціалу запропоновано інтегральний показник оцінки економічного потенціалу (табл. 1).

Останній напрям аналізу фінансових результатів передбачає оцінку ефективності діяльності суб'єкта господарювання, в розрізі якої запропоновано здійснити факторний аналіз запропонованого в попередньому напрямі показника економічного потенціалу підприємства з метою визначення впливу окремих факторів фінансового, виробничого, кадрового та маркетингового потенціалів на результативний показник.

Запропонована модель факторного аналізу є мультиплікативною, тому для її розрахунку можна використати спосіб ланцюгових підстановок, що в процесі аналітичної роботи не буде трудомістким процесом. Черговість заміни факторів буде здійснюватися у тій послідовності, що задана у формулі для визначення базисного рівня результативного показника економічного потенціалу. Такий аналіз дасть змогу порівняти результативну величину показника до та після зміни рівня того чи іншого фактору та можливість елімінувати вплив всіх факторів, крім одного, і визначити вплив останнього на приріст результативного показника. Незважаючи на універсальність та простоту застосування методу ланцюгових підстановок, необхідно враховувати те, що в залежності від обраного порядку заміни факторів результати факторного розкладання мають різні значення. Тому з метою підвищення аналітичних результатів можна здійснити даний аналіз в розрізі різних порядків заміни факторів, що дасть змогу якісно оцінити вплив кожного із них та виявити тенденції розвитку складної категорії – економічного потенціалу підприємства.

Таблиця 1

Робочий документ аналітика щодо розрахунку інтегрального показника економічного потенціалу та його інформаційне забезпечення

Складава	Показник - індикатор	Бажана величина	Дані за періоди, тис грн			Нормалізовані дані					
			n-2	n-1	n	розрахунок періоду			позначення показників		
						n-2	n-1	n	n-2	n-1	n
Фінанси	Нематеріальні активи	↑	*ряд. 1000			значення n-періоду / еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів	Ф1				
	Основні засоби	↑	*ряд. 1010				Ф2				
	Інвестиційна нерухомість	↑	*ряд. 1015				Ф3				
	Довгострокові біологічні активи	↑	*ряд. 1020				Ф4				
	Довгострокові фінансові інвестиції:	↑	*ряд. 1030				Ф5				
	Інші фінансові інвестиції	↑	*ряд. 1035				Ф5				
	Інші необоротні активи	↑	*ряд. 1090				Ф7				
	Власний капітал	↑	*ряд. 1495				Ф8				
	Поточні фінансові інвестиції	↑	*ряд. 1160				Ф9				
	Валовий прибуток	↑	**ряд. 2090				Ф10				
	Чистий прибуток	↑	**ряд. 2350				Ф11				
	Запаси	↑	*ряд. 1100			Ф12					
	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	↓	*ряд. 1595			еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів / значення n-періоду	Ф13				
	Незавершені капітальні інвестиції	↓	*ряд. 1005				Ф14				
	Короткострокові кредити банків	↓	*ряд. 1600				Ф15				
	Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	↓	*ряд. 1610				Ф16				
	Фінансові витрати	↓	**ряд. 2250				Ф17				
	Втрати від участі в капіталі	↓	**ряд. 2255				Ф18				
Інтегрований показник фінансового потенціалу (ФП)			$\sqrt[18]{\Phi 1 * \Phi 2 * \Phi 3 * \Phi 4 * \Phi 5 * \dots * \Phi 17 * \Phi 18}$								
Виробництво	Інші оборотні активи	↑	*ряд. 1190			значення n-періоду / еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів	B1				
	Поточні біологічні активи	↑	*ряд. 1110				B2				
	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	↑	*ряд. 1125				B3				
	Гроші та їх еквіваленти	↑	*ряд. 1165				B4				
	Інша поточна дебіторська заборгованість	↑	*ряд. 1155				B5				
	Матеріальні затрати	↓	**ряд. 2500			еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів / значення n-періоду	B6				
	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	↓	*ряд. 1615				B7				
	Адміністративні витрати	↓	**ряд. 2130				B8				
	Інші операційні витрати	↓	**ряд. 2180				B9				
	Амортизація	↓	**ряд. 2515				B10				
	Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	↓	*ряд. 1630				B11				
Інтегрований показник виробничого потенціалу (ВП)			$\sqrt[11]{B1 * B2 * B3 * B4 * B5 * \dots * B10 * B11}$								
Кадри	Витрати на оплату праці	↓	**ряд. 2505			еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів / значення n-періоду	K1				
	Відрахування на соціальні заходи	↓	**ряд. 2510				K2				
	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	↑	**ряд. 2000			значення n-періоду / еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів	K3				
Інтегрований показник кадрового потенціалу (КП)			$\sqrt[3]{K1 * K2 * K3}$								
Маркетинг	Собівартість реалізованої продукції	↓	**ряд. 2050			еталонне значення сукупності (n-2, n-1, n) періодів / значення n-періоду	M1				
	Витрати на збут	↓	**ряд. 2150				M2				
	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	↓	*ряд. 1200				M3				
	Інтегрований показник маркетингового потенціалу (МП)			$\sqrt[3]{M1 * M2 * M3}$							
ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (ІЕП)											
$\sqrt[4]{\Phi П * ВП * КП * МП}$											
Примітки: * - форма №1 фінансової звітності «Звіт про фінансовий стан (баланс)»; ** - форма №2 фінансової звітності «Звіт про сукупний дохід (звіт про фінансові результати)»											

За результатами проведеного факторного аналізу показника економічного потенціалу ПАТ «Коростенський завод МДФ» за період 2014 -2015 рр., бачимо що даний показник збільшився на 0,16, що є позитивною тенденцією, що спричинена наступними факторами. По-перше, за рахунок підвищення фінансового потенціалу у 2015 році на 0,17 пунктів, економічний потенціал ПАТ «Коростенський завод МДФ» збільшився на 0,03 пункти. В свою чергу, виробничий потенціал підприємства у 2015 році збільшився на 0,19 пунктів, тобто з рівня 0,78 до 0,97, що вплинуло на підвищення загальної величини економічного потенціалу на 0,06 пункти. Однак, кадровий потенціал ПАТ «Коростенський завод МДФ» у 2015 році порівняно з 2014 роком знизився з рівня 1,01 до рівня 0,85 – на 0,16 пункти, що в загальній величині вплинуло на зниження рівня економічного потенціалу досліджуваного підприємства на 0,05 пункти.

Суттєве підвищення за аналізований період спостерігається у частині маркетингового потенціалу, який у 2014 році становив 1,07 та збільшився на 0,57 пункти у 2015 році до рівня – 1,64. Підвищення рівня маркетингового потенціалу на 0,57 пункти обумовило суттєве поліпшення загальної величини економічного потенціалу ПАТ «Коростенський завод МДФ» у 2015 році, а саме на 0,12 пункти. Даний показник за аналізований період мав найбільший вплив на величину економічного потенціалу підприємства. Таким чином, факторний аналіз економічного потенціалу ПАТ «Коростенський завод МДФ» дозволи оцінити досить складну категорію та визначити вплив фінансового, виробничого, кадрового та маркетингового потенціалів на його величину.

Результати апробованого механізму формування обліково-аналітичної системи управління дозволили отримати вичерпну інформацію про підсумки діяльності ПАТ «Коростенський завод МДФ» в цілому, та отримати якісні аналітичні дані щодо потенційних можливостей діяльності аналізованого суб'єкта господарювання, що є запорукою прийняття важливих управлінських рішень. Здійснення аналітичної роботи за запропонованим та апробованим на ПАТ «Коростенський завод МДФ» механізмом формування обліково-аналітичної системи управління дає змогу отримати реальну картину діяльності підприємства, проаналізувати фактори впливу та застосувати конкретні заходи щодо покращення результатів його діяльності, а також забезпечити використання мінімально можливого набору ресурсів для досягнення максимального рівня фінансових результатів.

У четвертому розділі **«Економічний аналіз валютних ризиків в системі управління фінансовою безпекою промислового підприємства»** розроблено організаційні та методологічні положення аналітичної оцінки валютних ризиків як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою підприємства.

Дослідження теоретичних аспектів аналізу валютних ризиків показало, що на сьогодні валютний ризик для підприємства має як позитивний, так і негативний вплив, який залежить від валютної позиції підприємства на ринку товарів і послуг. Обґрунтування теоретичного значення аналізу валютних ризиків в системі управління діяльністю підприємства здійснено через

окреслення особливостей розробки валютної політики суб'єкта господарювання та її комунікаційного взаємозв'язку з фінансовою та товарною політиками. На підставі запропонованого механізму формування валютної політики суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності доведено доцільність здійснення управління валютними ризиками на підприємстві (рис. 2).

Рис. 2. Механізм формування валютної політики підприємства

В ході дослідження ідентифіковано етапи управління валютними ризиками (аналізу валютних ризиків) та окреслено основні види методів управління валютними ризиками залежно від етапу здійснення зовнішньоекономічних операцій, що підвищує оперативність реагування на зміни валютного курсу та їх вплив на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів. Визначено роль аналізу валютних ризиків в процесі управління ризиками, що враховує організаційно-методичні аспекти аналітичного забезпечення на кожному з етапів управління валютними ризиками. Виокремлені напрямки організаційно-методичного забезпечення аналізу валютних ризиків передбачають використання ряду методів аналізу та характеризують інформаційне забезпечення, яке стане підставою застосування аналітичних методів та забезпечить підвищення ефективності застосування методів управління ризиками і своєчасність

прийняття рішень щодо оцінки ефективності реалізованих дій.

Організаційне забезпечення аналізу валютних ризиків включає ідентифікацію ключових його складових: об'єкт, предмет та завдання аналізу валютних ризиків, а також документальне забезпечення. Тому в ході дослідження визначено напрямки розвитку організаційного забезпечення аналізу валютних ризиків на підставі опису об'єкту, предмету, джерел інформаційного забезпечення, структури управління та місця аналітичного відділу в ній, документального забезпечення аналітичних процедур, а також встановленню типових технологій і методик аналізу.

Розроблено модель здійснення аналізу валютних ризиків суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, яка є базою удосконалення методичного забезпечення аналізу валютних ризиків (рис. 3).

Рис. 3. Модель здійснення аналізу валютних ризиків суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності

Окреслені в моделі етапи застосування методів аналізу валютного ризику (кореляційно-регресійного аналізу, валютної ефективності операцій експорту та імпорту, ефективності методів управління валютними ризиками) забезпечують підвищення ефективності процесів планування доходів і витрат за зовнішньоекономічними операціями.

Досліджено етап ідентифікації валютних ризиків та визначено завдання аналізу валютних ризиків в частині удосконалення організаційного забезпечення аналізу. Це дало можливість побудувати модель визначення валютного ризику в системі управління підприємством, яка враховує всі охарактеризовані стадії досліджуваного етапу. Результатом стала розробка форм документального забезпечення процесу управління валютними ризиками – умови і карти валютних ризиків, розрахунок валютної позиції підприємства, опис ідентифікованих видів валютного ризику, карти вимірювання валютного ризику (розрахунок показника VAR), що забезпечують отримання достовірної, своєчасної та оперативної інформації задля ефективного управління діяльністю підприємства.

На підставі наведених пропозицій здійснено кореляційно-регресійний аналіз валютного курсу EUR/UAH та обґрунтовано залежність його зміни від сукупності макроекономічних показників (ВВП, інфляція, процентна ставка, дефіцит загального державного бюджету, баланс поточних операцій, державний борг, експорт та імпорт товарів і послуг) (табл. 2).

Враховуючи той факт, що аналіз валютної ефективності є складовою аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності, розглянуто порядок визначення валютної ефективності експортно-імпортних операцій та обґрунтовано необхідність здійснення таких розрахунків в процесі переговорів щодо укладання зовнішньоекономічних контрактів (табл. 3). Це дозволяє не лише визначити валютні умови операцій, а також встановити необхідність зміни іноземної валюти або відмови від реалізації конкретних операцій, які не приносять запланованої вигоди. Аналіз ефективності використання валютних застережень як контрактного методу управління валютними ризиками є одним із завдань для прийняття рішень в сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Тому в ході дослідження запропоновано порядок здійснення аналізу ефективності використання валютних застережень як одного з внутрішніх методів управління валютними ризиками (табл. 4).

Розглянуто порядок визначення ефективності використання методів управління валютними ризиками як на етапі їх застосування, так і після використання інструментів, відповідно до положень чинного законодавства. Виокремивши внутрішні та зовнішні методи управління валютними ризиками, проаналізовано ефективність їх застосування на практичних прикладах і обґрунтовано доцільність здійснення такого аналізу, що дозволяє здійснювати планування доходів за операціями зовнішньоекономічної діяльності, оптимізувати витрати експортно-імпортних операцій, враховуючи валютні коливання на ринку.

Результати регресійного аналізу валютного курсу

Регресійна статистика								
Множинний R	0,7408							
R-квадрат	0,5488							
Нормований R-квадрат	0,1477							
Стандартна помилка	6,0715							
Спостереження	18							
Дисперсійний аналіз								
Показники	Df	SS	MS	F	Значимість F			
Регресія	8	403,5546	50,444	1,368	0,32371			
Залишок	9	331,7755	36,863					
Разом	17	735,3301						
Змінні	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
Y	-41,615	36,55486	-1,1384	0,284	-124,31	41,077	-124,31	41,077
X1	-0,0093	0,501072	-0,0186	0,985	-1,1428	1,1241	-1,1428	1,1241
X2	0,1589	0,215854	0,7364	0,480	-0,3293	0,6472	-0,3293	0,6472
X3	-0,0473	0,211817	-0,2236	0,828	-0,5265	0,4317	-0,5265	0,4317
X4	-1,0357	0,926049	-1,1184	0,292	-3,1306	1,0591	-3,1306	1,0591
X5	-0,4004	0,729412	-0,5489	0,596	-2,0504	1,2496	-2,0504	1,2496
X6	0,4003	0,630215	0,6352	0,541	-1,0253	1,8259	-1,0253	1,8259
X7	-0,1736	0,306733	-0,5662	0,585	-0,8675	0,5201	-0,8675	0,5201
X8	0,9329	0,698394	1,3358	0,214	-0,6469	2,5128	-0,6469	2,5128

Примітка: Y - обмінний курс EUR / UAH (річні зміни); X1 - зростання ВВП (річних%) в Україні; X2 - Інфляція, споживчі ціни (річні%) в Україні; X3 - Відсоткова ставка (%) в Україні; X4 - Дефіцит державного бюджету (-) та профіцит (+) в Україні, % ВВП; X5 - баланс поточних операцій (% ВВП) в Україні; X6 - Баланс фінансового рахунку (млрд USD) в Україні; X7 - Експорт товарів і послуг (річний% зростання) в Україні; X8 - імпорт товарів та послуг (% від ВВП) в Україні.

Таблиця 3

Порядок визначення валютної ефективності експортно-імпортних операцій

Характеристика операції	Валютна ціна		Обсяги, од.	Витрати на одиницю, грн.	Розрахунок	База порівняння		Прийняття рішення
	Ціна, грн.	Курс валют*				Пряме котирування	Непряме котирування	
Експорт товарів (контракт 11/2019)	120,00	28,00	1000	85,00	$(120,00/28,00 \times 1000)/(85,00 \times 1000) = 0,0504$	×	0,0357	операція ефективна
	120,00	27,50	1000	85,00	$(120,00/27,50 \times 1000)/(85,00 \times 1000) = 0,0513$	×	0,0357	операція ефективна
	...	...	...	...	...	...	...	...
Імпорт сировини (контракт 32/2019)	80,00	32,20	500	50,00**	$(50,00 \times 500)/(80,00/32,20 \times 500) = 2,0125$	32,20	×	операція неефективна
	...	...	...	...	...	...	...	...

Примітки: * - якщо підприємство визначає валютну ефективність на етапі укладання контракту, то доцільним є проаналізувати декілька варіантів, які передбачатимуть різні валютні умови контракту (курси валют), з метою врахування можливості зміни валютного курсу та досягнення позитивного результату від здійсненої зовнішньоекономічної операції; ** - ціна перепродажу на внутрішньому ринку.

Таблиця 4

Аналіз ефективності використання валютних застережень як одного з внутрішніх методів управління валютними ризиками

Вид контракту	Експортна виручка, дол.	Валютний курс контракту	Експортна виручка, грн.	Ефективність укладання контракту
Валютні застереження не застосовуються				
Валюта ціни та валюта платежу контракту – українська гривня	12 000,00	28,10	337 200,00	100 %
Валютні застереження застосовуються				
Валюта ціни – долар США, валюта платежу – українська гривня (непряме валютне застереження)	12 000,00	28,10	337 200,00	ефективність залежить від зміни валютного курсу та може коливатися в межах від 0 до 100 %
	12 000,00	28,00	336 000,00	
Валюта ціни – долар США, валюта платежу – долар США (у разі зміни курсу долара США на більше, ніж 2,5%, сума контракту в доларах збільшиться пропорційно зміні курсу)	12 000,00	28,10	337 200,00	100 %
	12 000,00	28,00	337 200,00 (зміна на 0,36 %)	
	12 000,00	28,90	346 800,00 (зміна на 2,85 %)	ефективність залежить від зміни валютного курсу та може коливатися в межах від 0 до 99 %
...	...	...	...	...

Проведене дослідження дозволило удосконалити методичне забезпечення аналізу валютних ризиків шляхом пропозиції етапів аналізу із застосуванням конкретних методів аналізу на кожному з них (кореляційно-регресійний аналіз, валютна ефективність операцій експорту та імпорту, ефективність методів управління валютними ризиками).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано комплексне вирішення науково-практичної проблеми щодо розвитку економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств. Найбільш вагомими результатами дослідження, які характеризують наукову новизну й особистий внесок автора, полягають в наступному:

1. Підводячи підсумок оцінки результатів наукових досліджень вітчизняних вчених, що присвятили свої докторські дисертації проблемам розвитку бухгалтерського обліку та економічного аналізу на початку ХХІ ст., варто зазначити, що дослідження були обмежені обранням об'єктом та предметом дослідження. В свою чергу примноження наукового знання економічного аналізу відбулося в частині методології та організації шляхом розширення методологічного інструментарію до існуючих об'єктів управління та/або адаптації існуючих методів та методики до нових об'єктів управління, що обумовлені розвитком економічних систем або ж зміною фундаментальних економічних теорій чи теорій вивчення економічних систем. Теоретичні положення розвитку економічного аналізу як функціональної економічної науки залишилися поза увагою вчених; лише окремі з них були обґрунтовані в частині визначення місця економічного аналізу в управлінні господарською діяльністю або ж її окремими складовими.

2. В контексті опрацювання поняття “фінансова безпека підприємств” в якості об'єкту аналізу слід зауважити на необхідності максимального охоплення всіх елементів цього поняття для кінцевого випрацювання комплексної методики аналізу власне аналізу фінансової безпеки підприємств. А тому, на підставі раніше наведеного та вищевказаного пропонується розуміти під фінансовою безпекою підприємства певний стан фінансової системи підприємства, що уможливорює безперервний розвиток його ефективної діяльності підприємства, який досягається сукупністю заходів технологічного характеру в процесі відповідної діяльності спрямованих на забезпечення стабільності фінансового стану та захисту фінансових інтересів підприємства через вивчення зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на систему з метою мінімізації загроз та синергізації сприятливих подій; виявлення та упередженню ризиків в часі і просторі; оптимізацію складу і структури внутрішніх детермінант-об'єктів господарської діяльності

підприємств. Таке розуміння фінансової безпеки підприємств презентує комплексне бачення вказаного явища господарського життя підприємств, що включає сукупність всіх важливих аспектів, що підлягають аналітичному дослідженню розбудови організаційно-методичних положень аналізу фінансової безпеки підприємств.

3. Для розширення теоретичного знання економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств було розроблено модель модифікації економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств, яка передбачає обґрунтування вихідних положень економічного аналізу (мета - формування комплексного аналітичного забезпечення про стан фінансової безпеки промислового підприємства, яке передбачає визначення причинно-наслідкових зв'язків щодо окремих складових та об'єктів управління, а також ідентифіковані резерви підвищення рівня релевантної до ризиків; об'єкт - господарська діяльність підприємства в контексті її автономності та безперервності зважаючи на ризики внутрішнього та зовнішнього середовищ; предмет - причинно-наслідкові зв'язки щодо стану фінансової безпеки промислового підприємства загалом та ризикових об'єктів зокрема фінансових результатів та валютних ризиків). В зазначені моделі ідентифіковано напрями трансформації елементів системи аналітичного супроводу прийняття управлінських рішень та визначено пріоритетні об'єкти управління (фінансові результати, що визначають рівень економічного потенціалу та валютні ризики, які характеризують зовнішнє середовище господарської діяльності). Це стало основою обґрунтованих напрямів трансформації методологічного інструментарію.

4. Розрахункові дані дозволяють стверджувати, що на досліджуваних підприємствах існують проблеми в політиці розподілу прибутку в контексті розвитку підприємств, оскільки спостерігається загальна тенденція до зменшення коефіцієнту реінвестування прибутку та коефіцієнту стійкості економічного зростання. Це також визначає потребу в розробці інноваційних організаційно-методичних положень економічного аналізу як фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою. Сучасний стан промислових підприємств перебуває під впливом зовнішніх факторів, які сприяють стрімкому падінню всіх досліджуваних підприємств. Отримані результати не відповідають нормативам та вимагають перегляду політики формування виробничого процесу на підприємствах та збільшення грошових коштів за рахунок комерційного кредитування. Насамперед, отримати бажаний результат можливо за рахунок активізації державних програм промислової підтримки, адже без активних економічних зрушень на макрорівні промисловість самостійно не зможе подолати проблеми, які є на часі та не зрушить забезпеченням задовільної фінансової стійкості.

5. Ідентифіковано сучасні підходи до формування організаційно-методичних положень економічного аналізу фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою промислових підприємств. В результаті чого запропоновано комплексну модель системи економічного аналізу результатів діяльності промислового підприємства в залежності від інформаційних потреб різних стейкхолдерів. Зазначена модель передбачає оцінку фінансових результатів за такими напрямками: аналіз економічного потенціалу, аналіз фінансових результатів, аналіз розвитку та результативності, оцінка ефективності діяльності. Запропонована система економічного аналізу результатів діяльності підприємства в залежності від інформаційних потреб різних стейкхолдерів може використовуватися на всіх без винятку суб'єктах господарювання для оцінки їх діяльності, незалежно від їх галузевої приналежності. Зважаючи на те, що система бухгалтерського обліку та фінансової звітності не дає повної інформації, що може використовуватися в сучасних умовах як основа для прийняття управлінських рішень, проведення економічного аналізу в окреслених напрямках є необхідним для своєчасного виявлення резервів підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта. Особливо актуальність даного аналізу проявляється у жорстких ринкових умовах зі зростанням значення конкуренції на ринках. Впровадження такої системи на підприємствах обумовить забезпечення прозорості процесу формування фінансових результатів та активізуватиме дію мотиваційних важелів, сприяючи своєчасному прийняттю обґрунтованих управлінських рішень з огляду на особливості економічних відносин та інформаційні потреби стейкхолдерів.

6. Для забезпечення комплексного аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами в контексті оцінки рівня фінансової безпеки промислового підприємства було розроблено комплекс аналітичних процедур. В частині аналізу розвитку та результативності діяльності промислового підприємства запропоновано порядок оцінки руху грошових коштів та визначено порядок інформаційного забезпечення та документального супроводу аналітичних процедур. Запропоновано рух грошових коштів оцінювати та такими аналітичними показниками як: рентабельність залишку грошових коштів, рентабельність витрачених грошових коштів, рентабельність грошових коштів отриманих, рентабельність чистого грошового потоку. Розроблено форми робочих документів аналітика та порядок їх інформаційного наповнення в частинні динаміки та структури доходів та фінансових результатів промислового підприємства в розрізі специфічних видів діяльності та обґрунтовано новий механізм використання аналітичних показників рентабельності (витратний, дохідний та ресурсний підходи) з точки зору впливу на рівень фінансової безпеки.

7. Запропоновано методику визначення показника, що комплексно характеризуватиме економічний потенціал суб'єкта господарювання. Методика передбачає визначення в першу чергу показників – індикаторів за окремими складовими економічного потенціалу, та їх нормалізації з метою отримання однорідних даних – тобто переходу від різних одиниць вимірювання до однієї системи. Нормалізація даних в систему показників від 1 (найкраще значення) до 0 (найгірше значення) дозволить здійснити достовірну оцінку економічного потенціалу як складної категорії та представити її у вигляді конкретного показника. Важливість здійснення такої стадії в процесі оцінки фінансової безпеки через економічний потенціал обумовлено, по-перше, необхідністю стандартизації окремих показників, що характеризують конкретну складову економічного потенціалу, а по-друге, трудомісткістю процесу пошуку, розробки та впровадження коефіцієнтів вагомості кожного із показників. Оцінку економічного потенціалу доцільно здійснювати за декілька періодів, зважаючи на процес нормалізації даних показників, в ході здійснення якого необхідно враховувати еталонний показник – найбільш бажаний. В процесі нормалізації всі показники, що характеризують окремо кожен із складових економічного потенціалу необхідно поділити на дві групи: показники, бажаний рівень яких повинен прямувати до максимуму та показники, рівень яких в ідеалі повинен наближатися до мінімального значення. Зважаючи на проведені дослідження праць вчених щодо визначення складових економічного потенціалу, результати якого наведені вище, а також з огляду на показники фінансової звітності суб'єктів господарювання, вважаємо за доцільне характеризувати економічний потенціал підприємства з позицій наступних найбільш суттєвих аспектів діяльності підприємства: фінанси, виробництво, кадри та маркетинг. Запропонована методика оцінки економічного потенціалу підприємства з урахуванням фінансових, виробничих, кадрових та маркетингових його складових дозволяє оцінити ефективність діяльності суб'єкта господарювання та виявити можливості та резерви її підвищення.

8. Обґрунтовано напрями розвитку теоретико-методологічного забезпечення економічного аналізу валютних ризиків як складової управління фінансової безпеки промислових підприємств. Основною складовою управління валютними ризиками, що визначає напрями формування аналітичного забезпечення є валютна політика підприємства. Валютна політика підприємства охоплює ряд елементів, які характеризують не лише валютний ризик, але й інші аспекти операцій з іноземною валютою в сфері зовнішньоекономічної діяльності. В цілях реалізації завдань даного дослідження ідентифіковано зв'язок валютної політики з іншими елементами економічної політики підприємства зовнішньоекономічної діяльності. В даному контексті було розроблено інформаційні канали комунікаційної взаємодії валютної політики з товарною та фінансовою політиками підприємства.

9. Складовою валютної політики підприємства є процес управління валютними ризиками підприємства, який передбачає застосування відповідних методів та інструментів, а також здійснення аналітичних процедур щодо впливу зміни валютного курсу на ведення зовнішньоекономічної діяльності. Зазначені складові були покладені в розроблений механізм формування валютної політики підприємства, що передбачає сукупність удосконалених методів управління валютними ризиками залежно від етапу здійснення зовнішньоекономічних операцій; критерії вибору інструментів для управління валютними ризиками в короткотерміновому періоді.

10. Розроблено організаційно-методичні аспекти економічного аналізу в процесі управління на етапі ідентифікації валютних ризиків, що є основою формування комплексу заходів із забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки промислового підприємства. Запропоновано напрями розвитку організаційних аспектів економічного аналізу за напрямками: об'єкт та предмет аналізу; джерела інформаційного забезпечення аналізу; структура управління та місце аналітичного відділу в ній; документальне забезпечення аналітичних процедур; типові технології, методики аналізу. Розроблено модель визначення валютного ризику в системі управління фінансовою безпекою промислового підприємства, яка складається з п'яти етапів: виявлення всіх груп валютних ризиків, види валютних ризиків, аналіз структури, динаміки і порівняння основних показників об'єктів обліку в іноземній валюті та доходів і витрат, визначення валютної позиції, складання реєстру валютного ризику. Для документального забезпечення кожного із зазначених етапів було розроблено сукупність аналітичних документів: 1) реєстр валютного ризику, що складається в процесі ідентифікації ризику; 2) опис ризиків відповідно до стандартів управління ризиками; 3) відомість опису ідентифікованих видів валютного ризику; 4) карта вимірювання валютного ризику. Проведені дослідження та отримані результати дозволили удосконалити організаційне забезпечення аналізу валютних ризиків, інформативність, своєчасність та достовірність якого є підставою для формування методики аналізу.

11. Запропоновано модель здійснення аналізу валютних ризиків суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, яка показує взаємозв'язок між етапами здійснення зовнішньоекономічних операцій та етапами використання методів аналізу валютних ризиків. Важливу роль у забезпеченні запропонованої моделі є оцінка зовнішнього середовища, яку здійснено із використанням методології регресійно-кореляційного аналізу. Відповідно проведені дослідження підтверджують гіпотезу, що підвищення рівня ВВП, зростання дефіциту державного бюджету призводять до зміцнення курсу національної валюти EUR/UAH; підвищення рівня інфляції, зростання державного боргу призводять до підвищення курсу національної валюти

EUR/UAH, тобто знецінення національної валюти. А також як висновок можна спростувати окремі положення гіпотез: збільшення обсягів експортних операцій та додатне значення платіжного балансу позитивно впливають на формування валютного курсу та призводять до збільшення грошової маси в країні і, відповідно, стабілізують валютний курс EUR/UAH. Другий етап удосконаленої методики аналізу валютних ризиків полягає в тому, що підприємство за конкретними зовнішньоекономічними контрактами визначає альтернативні варіанти умов експортно-імпортних контрактів. Нами запропоновано на даному етапі здійснювати розрахунок показників валютної ефективності експорту та імпорту, що окреслюють доцільність здійснення експортно-імпортних операцій. Зокрема, розроблено: 1) порядок визначення валютної ефективності експортно-імпортних операцій; 2) методику аналізу ефективності використання валютних застережень як одного з внутрішніх методів управління валютними ризиками; 3) методику аналізу ефективності використання зовнішніх методів управління ризиками. Запропоноване дозволяє здійснювати планування доходів за операціями зовнішньоекономічної діяльності, оптимізувати витрати експортно-імпортних операцій, враховуючи валютні коливання на ринку, що, в свою чергу, впливає на підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства в майбутньому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Норд Г.Л. Економічний аналіз в системі управління фінансовою безпекою промислових підприємств: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2019. 300 с. (26,27 д. а.).
2. Євдокимов В.В. Економічний аналіз витрат великих промислових підприємств: організація та методика / В.В. Євдокимов, Д.О. Грицишен, Г.Л. Норд, К.О. Фокін. – Житомир: ЖДТУ, 2018. – 200 с. (заг. обсяг 12,8 д. а., особисто автору належить 2,5 д. а.: визначено місце витрат в формуванні показників фінансового стану підприємства).
3. Норд Г.Л. Особливості фінансування вищих навчальних закладів як одна з передумов формування освітнього кластеру / [Федулова Л.І., Норд Г.Л., Руденко Н.О. та ін.] // Формування технологічних кластерів як точок зростання економіки України : монографія / за ред. Федулової Л. І. Чорноморський держ. ун-т імені Петра Могили. Миколаїв: Іліон, 2012. (заг. обсяг 18,4 д. а., особисто автору належить 2,3 д. а.: визначено особливості залучення промислових підприємств до освітнього кластеру як основи формування його кадрового потенціалу).
4. Nord G.L., Oliinyk O., Ksendzuk V., Sergiienko L. Ukraine's foreign trade policy: integration changes in the context of cooperation with the EU Iserman, R., Dei, M., Rudenko, O., Tsekhmister, Ya. & Lunov, V. (Ed.). (2019). Association agreement: driving integrational changes. Chicago: Accent Graphics Communications. 2019.

808 р. pp. 491-504 (заг. обсяг 2 д. а., особисто автору належить 0,5 д. а.: визначне особливості впливу євроінтеграційних процесів на поведінку підприємств на ринку як складової фінансової безпеки).

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав:

5. Chorna, M., Nord, G., Bezghinova, L., Melushova, I., Diadin, A. (2019). Company development strategy choice on the grounds of innovative potential assessment. *Academy of Strategic Management Journal*. 2019. №1(18). URL: <https://www.abacademies.org/articles/Company-development-strategy-choice-on-the-grounds-of-innovative-potential-assessment-1939-6104-18-1-322.pdf> (включено до SCOPUS, SCIMAGO, ProQuest, LexisNexis, Cengage Gale, UGC, Google Scholar (США), CiteFactor, CNKI, J-Gate (Індія), Questia, DRJI, JournalTOCs, WorldCat) (заг. обсяг 0,62 друк. арк., особисто автору належить 0,1 д. а.: обґрунтовано особливості застосування аналітичного інструментарію в забезпеченні стратегічного розвитку промислового підприємства).

6. Chorna M., Nord G., Avanesova N., Stoian O. (2018). Innovative impressionability as a basis for stimulation of agent's behavior regarding energy saving // *Academy of Strategic Management Journal*. 2018. №5 (17). <https://www.abacademies.org/articles/Innovative-impressionability-as-a-basis-for-stimulation-1939-6104-17-5-272.pdf> (включено до SCOPUS, SCIMAGO, ProQuest, LexisNexis, Cengage Gale, UGC, Google Scholar (США), CiteFactor, CNKI, J-Gate (Індія), Questia, DRJI, JournalTOCs, WorldCat) (заг. обсяг 0,59 д. а., особисто автору належить 0,15 д. а.: обґрунтовано, що енергозалежність є дестабілізаційним фактором управління фінансовою безпекою промислових підприємств).

7. Chorna M., Filipishyna L., Nord G., Tkachenko S., Velychko K. (2018) Analytical support for organizations' economic and environmental safety management // *Journal of Security and Sustainability Issues* (P. 413-422). URL: https://jssidoi.org/jssi/uploads/papers/31/Chorna_Analytical_support_for_organizations_economic_and_environmental_safety_management.pdf (включено до SCOPUS) (заг. обсяг 1,11 д. а., особисто автору належить 0,22 д. а.: визначено вплив екологічних ризиків на систему управління фінансовою безпекою великих промислових підприємств).

8. Ievdokymov, V., Oliinyk, O., Grytsyshen, D., Ksendzuk, V., Nord, G. (2018) The New Geological Epoch, "anthropocene," as a Result of Human Economic Activity. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. – Vol. 21, No. 3/2018. – pp. 131-149. (включено до SCOPUS, Index Copernicus) (заг. обсяг 1,11 д. а., особисто автору належить 0,22 д. а.: визначено напрями управління фінансовою безпекою промислових підприємств в умовах екологічних загроз на зміни доктрини екологічної політики).

9. Oliinyk O., Nord G., Ksendzuk V., Gordopolov V. Applying analytical support in foreign exchange policy as a basis for efficient enterprise management // *STUDIA OECONOMICA POSNANIENSIA*. 2019. vol. 7, no. 3. pp. 115-133. (включено до CEJSH, Index Copernicus (Польща), VazEkon) (заг. обсяг 0,77 д. а., особисто

автору належить 0,19 д. а.: визначено специфіку застосування аналітичного інструментарію до оцінки валютних ризиків як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою промислових підприємств в умовах інфляції).

Статті у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

10. Норд Г.Л., Белікова В.В. Особливості класифікації виробничих запасів підприємств-виробників будівельних виробів з пластмаси та металу. Інвестиції: практика та досвід. 2013. №10. С. 122-126. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), Scientific Indexin services (США)). (заг. обсяг 0,8 д. а., особисто автору належить 0,4 д. а.: обґрунтовано особливості впливу класифікації виробничих запасів на формування інформаційного забезпечення економічного аналізу ліквідності підприємств).

11. Норд Г.Л., Руденко Н.О. Особливості фінансування бюджетних установ на прикладі ВНЗ. Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. 2010. № 4 (54). С. 342-347. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), DOAJ (Directory of Open Access Journals) (Швеція), Ulrich's Periodicals Directory; WorldCat; BASE; eLibrary.ru (РИНЦ)) (заг. обсяг 0,82 д. а., особисто автору належить 0,41 д. а.: розкрито напрями фінансування закладів вищої освіти бізнесом з позиції формування кадрового потенціалу промислового підприємства та залучення висококваліфікованих кадрів).

12. Норд Г.Л. Зарубіжний досвід забезпечення можливостей людського розвитку для інвалідів // Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал. 2015. № 11. С. 65-70. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), Scientific Indexin services (США)) (0,9 д. а.).

13. Норд Г.Л. Становлення національної школи економічного аналізу // Ефективна економіка. 2015. № 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2015/99.pdf (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США); WorldCat) (1,32 д. а.).

14. Норд Г.Л. Стан розвитку аналітичних досліджень в Україні // Ефективна економіка. 2016. № 2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2016/45.pdf (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США); WorldCat) (1,02 д. а.).

15. Норд Г.Л. Апробація механізму формування обліково-аналітичної системи управління фінансовими результатами. Агросвіт. 2018. №12. С. 34-41. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), Scientific Indexin services (США)) (0,77 д. а.).

16. Норд Г.Л. Інформаційні потреби користувачів економічного аналізу фінансових результатів. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №12. С. 63-67. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), Scientific Indexin services (США)) (0,69 д. а.).

17. Норд Г.Л., Куслій В.О. Визначення системи показників щодо формування фінансових результатів // Вісник Житомирського державного

технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування. №2 (84). 2018. С. 21-27. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), Scientific Indexin services (США)) (заг. обсяг 0,87 д. а., особисто автору належить 0,44 д. а.: обґрунтовано сукупність показників економічного аналізу фінансових результатів великих промислових підприємств як основи формування інформаційного простору управління фінансовою безпекою).

18. Норд Г.Л., Цегельник Н.І. Облікове відображення розрахунків із покупцями та замовниками в умовах дропшипінгу. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/56.pdf (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США); WorldCat) (загальний обсяг 1,34 д. а., особисто автору належить 0,67 д. а.: обґрунтовано напрями розкриття інформації про розрахунки з покупцями та замовниками (дебіторська заборгованість) в контексті формування інформаційного забезпечення аналітичних розрахунків щодо стану фінансової безпеки).

19. Норд Г.Л., Цегельник Н.І. Розвиток бухгалтерського обліку розрахунків із покупцями та замовниками: особливості ведення господарської діяльності в інтернет-середовищі. Ефективна економіка. 2018. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/56.pdf (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США); WorldCat) (загальний обсяг 1,24 д.а., особисто автору належить 0,62 д.а.: сформовано комплекс інформаційного забезпечення економічного аналізу в частинні оцінки платоспроможності як складової фінансової безпеки).

20. Євдокимов В.В., Гордополов В.Ю., Норд Г.Л. Організаційні аспекти аналізу в процесі управління на етапі ідентифікації валютних ризиків // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2019. Вип. 2 (43). С. 35-48. (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ.) (загальний обсяг 1,37 д. а., особисто автору належить 0,46 д. а.: розроблено організаційно-методологічні положення економічного аналізу управління валютними ризиками промислових підприємств, що є основою формування інформаційного простору управління фінансовою безпекою в умовах зовнішньої нестабільності).

21. Євдокимов В.В., Гордополов В.Ю., Норд Г.Л. Теоретично-методичне значення аналізу валютних ризиків в системі управління діяльністю підприємства // Вісник ЖДТУ. 2019. №2(88). С. 106-120. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща), Scientific Indexin services (США)) (загальний обсяг 1,41 д. а., особисто автору належить 0,47 д. а.: обґрунтовано теоретичні положення та напрями розвитку методологічні економічного аналізу управління валютними ризиками з позиції їх оцінки для визначення рівня фінансової безпеки).

22. Гордополов В.Ю., Норд Г.Л. Методичне забезпечення аналізу валютних ризиків в частині застосування методів управління валютними ризиками // Економічний простір. 2019. №144. С. 5-32. (включено до

GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща)) (загальний обсяг 1,50 д. а., особисто автору належить 0,75 д. а.: обґрунтовано напрями аналітичної оцінки валютної ефективності та ефективності методів управління валютними ризиками в контексті інформаційного забезпечення фінансової безпеки великих промислових підприємств).

23. Норд Г.Л., Фокін О.К. Взаємодія економічного аналізу та бухгалтерського обліку як основа зворотного зв'язку. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7242> (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США); WorldCat) (загальний обсяг 1,20 д. а., особисто автору належить 0,6 д. а.: визначено напрями формування облікового забезпечення економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою великих промислових підприємств).

24. Норд Г.Л., Фокін О.К. Передумови удосконалення методичного забезпечення аналізу витрат виробництва. Ефективна економіка. 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7241> (включено до: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США); WorldCat) (загальний обсяг 0,7 д. а., особисто автору належить 0,35 д. а.: обґрунтовано напрями управління витратами в контексті забезпечення формування фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою).

25. Норд Г.Л. Аналіз показників ліквідності та рентабельності промислових підприємств. Вісник ХНАУ імені В.В. Докучаєва. 2019. №2. С. 250-267. (включено до: Index Copernicus (Польща); Academic Resoure Index; Академія Google (США), CiteFactor) (0,8 д. а.).

26. Норд Г.Л. Аналіз фінансової стійкості промислових підприємств. Економічний простір. 2019. №148. С. 135-148. (включено до GoogleScholar (США), IndexCopernicus (Польща)) (0,50 д. а.).

Статті у наукових фахових виданнях України:

27. Норд Г.Л., Руденко Н.О. Нормативно-правове забезпечення обліку доходів спеціального фонду закладів освіти III-IV рівнів акредитації. Наукові праці: Науково-методичний журнал / Серія: Економіка. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. Том 189. Вип. 177. С. 59-66 (загальний обсяг 0,69 д. а., особисто автору належить 0,35 д. а.: визначено напрями управління фінансовими ресурсами закладів вищої освіти і контексті отримання грантів від бізнес-середовища).

28. Норд Г.Л., Черненко К.П. Порівняльний аналіз функціонування багаторівневих систем пенсійного забезпечення в країнах ЄС та можливості їх запровадження в Україні. Наукові праці, Т. 126. Економіка. Вип. 113. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. С. 47-53. (загальний обсяг 0,69 д. а., особисто автору належить 0,35 д. а.: обґрунтовано напрями стимулювання персоналу підприємства через пенсійне страхування).

29. Норд Г.Л., Яненкова І.Г. Роль інтелектуального капіталу в інноваційному процесі. Наукові праці: наук.-метод. журнал. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. Т. 265. Вип. 253. Економіка. С. 28-32. (загальний

обсяг 0,7 д. а., особисто автору належить 0,35 д. а.: обґрунтовано, що важливою складовою управління фінансовою безпекою великих промислових підприємств є інтелектуальний капітал, що визначає рівень інноваційного розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища).

30. Норд Г.Л., Кравченко Т.В. Концептуальні аспекти розробки моделі стратегічного управління оборотним капіталом як інструменту покращення інвестиційної привабливості підприємства. Наукові праці: науково-метод. журнал. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. Т. 99. Вип. 86. Економічні науки. С. 61-66. (загальний обсяг 0,75 д. а., особисто автору належить 0,38 д. а.: обґрунтовано, що інвестиційна привабливість великих промислових підприємств є залежності від рівня їх фінансової безпеки та специфіки системи управління ризиками).

31. Норд Г.Л., Ципліцька О.О. Інституційні аспекти розвитку освіти в регіоні // Наукові праці: науково-метод. журнал. Т. 51. Вип. 38. Економічні науки. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. С. 111-115. (загальний обсяг 0,5 д. а., особисто автору належить 0,25 д. а.: обґрунтовано залежність кадрового потенціалу великих промислових підприємств від розвитку вищої освіти в регіоні).

Матеріали конференцій:

32. Норд Г.Л. Основні важелі розширеного відтворення кадрового потенціалу регіону та принципи моделювання розвитку навчального закладу нового типу. Глобалізація як джерело конкуренції, конфліктів та можливостей: Збірник матеріалів V Міжнародної конференції молодих вчених 30-31 травня 2003: у 2-х томах. Т. 1. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. С. 112-117. (0,1 д. а.).

33. Норд Г.Л. Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти. Щорічна науково-метод. конференція «Могилянські читання - 2014» (17-21 листопада 2014 р., м. Миколаїв). С. 213-217 (0,2 д. а.).

34. Норд Г.Л. Традиційні форми фінансування та системи вищої освіти. Сучасні проблеми вищої освіти: Зб. доповідей до наук.-практ. конф. Миколаїв: МФ НаУКМА. - 1998. Провісники духовності в Україні: Довідник/ За ред. І.Ф. Кураса. К.:Вища школа, 2003. 783 с. (0,2 д. а.).

35. Норд Г.Л. Аналіз фінансових результатів в частині оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Сучасні тенденції в економіці та управління: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9 червня 2018 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО “СІЕУ”, 2018. 156 с. С. 129-134 (0,1 д. а.).

36. Норд Г.Л. Економічний аналіз результатів діяльності підприємства в залежності від інформаційних потреб стейкхолдерів. Створення ефективної фінансової інфраструктури в умовах інноваційної економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 9 червня 2018 р.) У 2-х частинах. – Дніпро: НО “Перспектива”, 2017. Ч. 2. 124 с. С. 109-112 (0,1 д. а.).

37. Норд Г.Л., Куслії В.О. Фінансові результати в системі економічного

аналізу. Актуальні питання економічного розвитку держави та регіонів: теоретичні і практичні аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 16 червня 2018 року) / ГО “Львівська економічна фундація”. Львів: ЛЕФ, 2018. 144 с. С. 125-129 (0,13 д. а.).

38. Норд Г.Л., Лисичко А.М. Аналітичні дослідження в Україні. Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу: тези виступів Міжнар. наук. конф. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. С. 465-467 (0,1 д. а.).

39. Норд Г.Л. Розвиток економічного аналізу. Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу: тези виступів міжнар. наук. конф. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. С. 463-465 (0,1 д. а.).

40. Норд Г.Л. Загальні положення економічного аналізу в системі управління фінансово-економічною безпекою. Постконфліктна економіка: державно-управлінські аспекти та еколого-економічні проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 21-22 квітня 2017 року). Житомир: ЖДТУ, 2017. С. 125-127. (0,2 д. а.)

Інші публікації:

41. Норд Г.Л., Комаренко І.С. Методичні засади оцінки конкурентоспроможності підприємств: класифікація факторів. Наукові праці: Науково-методичний журнал / Серія: Економіка. Правознавство. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. Том 161. Вип. 149. С. 59-61 (загальний обсяг 0,5 д. а., особисто автору належить 0,25 д. а.: обґрунтовано особливості застосування методів оцінку конкурентоспроможності для формування аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою великих промислових підприємств).

42. Норд Г.Л., Руденко Н.О. Елементи бюджетування в державних ВНЗ в умовах фінансової автономії // Наукові праці: науково-метод. журнал. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. Т. 275. Вип. 263. Економіка. С. 42-46. (загальний обсяг 0,4 д. а., особисто автору належить 0,2 д. а.: обґрунтовано особливості взаємодії бізнесу та державних закладів вищої освіти в контексті формування кадрового потенціалу промислових підприємств).

43. Норд Г.Л., Клименко Л.П. Системи технологій: навч. посібник для вузів. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 600 с. (загальний обсяг 35,20 д. а., особисто автору належить 17,6 д. а.: обґрунтовано особливості застосування математичного інструментарію для оцінки діяльності підприємства).

АНОТАЦІЯ

Норд Г.Л. Економічний аналіз у системі управління фінансовою безпекою підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Державний університет «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2019.

Робота розкриває напрями вирішення наукової проблеми розвитку економічного аналізу як складової формування інформаційного забезпечення

управління фінансовою безпекою промислових підприємств. За результатами дослідження встановлено особливості формування та розвитку національної школи економічного аналізу. Розкрито теоретичні положення економічного аналізу в системі управління фінансовою безпекою та ідентифіковано пріоритетні об'єкти управління. Здійснено оцінку сучасного стану фінансової безпеки промислових підприємств в частині фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності. Обґрунтовано теоретико-методологічні положення економічного аналізу фінансових результатів як пріоритетного об'єкту управління фінансовою безпекою, визначено їх вплив на рівень фінансової безпеки через економічний потенціал промислового підприємства. Запропоновано інноваційні організаційно-методологічні положення аналітичного забезпечення валютними ризиками.

Ключові слова: економічний аналіз, фінансова безпека, ризики, валютні ризики, фінансові результати, управління фінансовими результатами.

АННОТАЦИЯ

Норд А.Л. Экономический анализ в системе управления финансовой безопасностью предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Государственный университет «Житомирская политехника» Министерства образования и науки Украины, Житомир, 2019.

Работа раскрывает направления решения научной проблемы развития экономического анализа как составляющей формирования информационного обеспечения управления финансовой безопасностью промышленных предприятий. По результатам исследования установлены особенности формирования и развития национальной школы экономического анализа. Раскрыты теоретические положения экономического анализа в системе управления финансовой безопасности и идентифицированы приоритетные объекты управления. Осуществлена оценка современного состояния финансовой безопасности в части финансовой устойчивости, деловой активности, ликвидности и рентабельности. Обоснованы теоретико-методологические положения экономического анализа финансовых результатов как приоритетного объекта управления финансовой безопасностью, определено их влияние на уровень финансовой безопасности в аспекте экономического потенциала. Предложено инновационные организационно-методологические положения аналитического обеспечения валютного риска.

Ключевые слова: экономический анализ, финансовая безопасность, риски, валютные риски, финансовые результаты, управление финансовыми результатами.

ABSTRACT

Nord G.L. Economic analysis in the system management of financial security of enterprises. - Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences, speciality 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (by types of economic activity). – Zhytomyr Polytechnic State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2019.

The purpose and object of the thesis. The purpose of the thesis is to develop theoretical approaches, organizational and methodological provisions of economic analysis in the financial security management system of industrial enterprises. The object of the thesis is the system of economic analysis as a component of financial security management of industrial enterprises. The subject of the research is theoretical and methodological provisions of economic analysis development in the financial security management system of industrial enterprises.

The model of modification of economic analysis in the system of financial security management of industrial enterprises is developed, which provides substantiation of the initial provisions of economic analysis (purpose, object and subject), identification of directions of elements transformation of the analytical support system for management decision-making; determination of priority objects of management and justification of directions of methodological tools transformation. Theoretical provisions of economic analysis in the financial security management system of an industrial enterprise are developed in part of the identified prerequisites for the development of its organization and methodology, which include a set of factors affecting financial security and the developed classification of financial security;

The conceptual framework of the analysis of the financial security of the enterprises is offered through the sequential elaboration of its substantive content and the composition of aspect determinants and factors, which, taking into account the systemic and procedural and business approaches, made it possible to substantiate and propose such a complex definition of the term financial system of the enterprise which enables continuous development of its effective activity of the enterprise and which is reached by a set of measures of a technological nature during the relevant activities to ensure financial stability and protect the financial interests of the enterprise through: the study of external and internal factors influencing the system in order to minimize threats and synergization of favorable events; identifying and anticipating risks in time and space; optimization of the composition and structure of internal determinant-objects of economic activity of enterprises. This will allow the emphasis in the process of analysis on the cause-effect and elementary-structural components, contributing to the improvement of the efficiency and effectiveness of information and analytical support of the system of financial management of enterprises.

An assessment of the current state of economic analysis as a functional economic science in terms of identification of features is made and properties of the formation and development of the national school of economic analysis. The directions of extension of scientific knowledge in the works of analysts in the field of theory, methodology and methods, organization and professional activity are identified. This made it possible to form a comprehensive understanding of the state of the economic analysis system and directions of its adaptation to the management of financial security and industrial enterprises.

The necessity and importance of analytical work on estimation of results of activity of enterprises in the context of financial security management of industrial enterprises through identification of economic goals of users of financial information and their needs in the results of analysis of activity of the enterprise are substantiated, which allowed to establish ambiguity of the revealed approaches in determining the

directions, stages and main indicators of economic analysis of financial results and determine the directions of organizational-method formation logical provisions of economic analysis of financial results as a component of the economic potential of an industrial enterprise and the field of financial security management.

Methodological provisions of economic analysis of economic potential as a sphere of financial security management of an industrial enterprise are improved through the development of an integrated indicator that provides for the assessment of financial, production, personnel and marketing potential. This allows us to evaluate the effectiveness of the activity and identify possible reserves for improving the financial security of an industrial enterprise. The organizational and methodological provisions of economic analysis of financial results as a priority object of financial security management of industrial enterprises in terms of assessment of development and profitability of the enterprise are proposed, which provides a set of analytical procedures for the study of cash flow and profitability in terms of income, cost and resource indicators.

The procedure of applying factor analysis to assessing the impact of financial results on the economic potential of an industrial enterprise is proposed. The developed factor model allows to reveal the impact of financial results on different types of economic potential and to form an idea about the level of financial security of the enterprise by users of the results of economic analysis. Documentary support and procedures for forming information support for analytical study of financial results are substantiated from the standpoint of economic potential formation as a sphere of financial security management of an industrial enterprise. In the part of documentary support the set of working documents of the analyst is developed, and in the part of information support the directions of formation of internal and transformation of financial statements are substantiated.

Organizational and methodological provisions of economic analysis of currency efficiency as a component of financial security of an industrial enterprise are improved through: development of a procedure for determining the currency efficiency of export-import operations; forming a methodological toolkit for evaluating the effectiveness of the use of foreign exchange reservations; substantiation of the modification of the method of calculation of hedge efficiency (dollar compensation method); developing a methodology for analyzing the effectiveness of the use of external risk management methods. This allows not only to determine the currency terms of transactions, but also to establish the need to change foreign currency or refuse to carry out specific transactions that will not bring the planned benefit.

Theoretical provisions of analytical support of currency risk management of industrial enterprise are developed through object properties and development of: 1) information channels of communication interaction of monetary policy with commodity and financial policies; 2) the mechanism of formation of the monetary policy of the enterprise; 3) methods of currency risk management, depending on the stage of foreign trade operations; 4) the criteria for selecting instruments for managing currency risks in the short term. This made it possible to identify the properties of currency risks and their management operations as an object of economic analysis that characterizes the level of financial security of the enterprise.

Organizational aspects of the analysis of the process of identification of currency risks are improved in terms of delineation of the object, subject and tasks of analysis of currency risks, development of documentary support (conditions and maps of currency risks, calculation of the currency position of the enterprise, maps of currency risk measurement - calculation of the VAR) reliable, timely and prompt information for the effective management of the enterprise;

Methodological support for currency risk analysis by identifying the stages of application of methods of analysis (correlation-regression analysis, currency efficiency of export and import operations, efficiency of currency risk management methods) are improved, which ensures the receipt of planned income and expenses for foreign economic operations;

There was a further development of theoretical substantiation of the economic analysis of currency risks in the process of implementation of currency risk management methods, which are instruments of the foreign exchange policy of the enterprise, that provides for further development of organization and planning of income and expenses from foreign economic operations.

Key words: economic analysis, financial security, risks, currency risks, financial results, financial results management.

Підписано до друку 15.11.2019 р. Формат 60x90 1/16

Папір друкарський. Друк офсетний

Гарнітура Time New Roman. Ум. друк. арк. 1,9

Тираж 150. Зам. № 153

Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Державному університеті «Житомирська політехніка»
, Україна, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103,

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ЖТ №08 від 26.03.2004 р.